

Bijlage bij Maak je eigen taal Extra achtergrondinformatie over kunsttalen

Oriëntatie

Waarom maken mensen talen?

Daarvoor zijn verschillende redenen, maar de belangrijkste zijn: om beter te denken, om beter te communiceren én voor de lol.

Voorbeelden uit de geschiedenis

Ter illustratie van de drie genoemde redenen voor het maken van een nieuwe taal een paar historische voorbeelden.

Leibniz (een geleerde in vele opzichten), wilde graag een taal maken met de eigenschappen van de wiskunde, zodat je zou kunnen uitrekenen of een bewering waar is of niet waar. Die taal begint met het toekennen van getallen aan de meest 'primitieve' begrippen, zoals 'dier' (=2) en 'rede'=3, dus: 'mens' = $2 \times 3 = 6$, want de mens is een dier, met rede. En deze bewering is waar, want de uitkomst is een even getal. Uiteindelijk is het experiment niet gelukt, vooral omdat alles, maar dan ook alles dat bekend is, verrekend moet worden in het getal dat je toekent aan een bepaald begrip. Probeer dat maar eens met bijvoorbeeld alles dat bekend is over Amsterdam!

Solresol-taal: is een kunsttaal die ontwikkeld is door een muzikleraar. Hij was op zoek naar een taal waarin je met 7 verschillende lettergrepen alles zou kunnen uitdrukken. Die lettergrepen zijn dan de tonen van een toonladder, zodat je ze ook zou kunnen fluiten, zingen of seinen. Ze hadden bovendien allemaal een eigen kleur. Verder beginnen alle woorden die tot eenzelfde gebied horen, met dezelfde klank. Bijvoorbeeld alle kunsten en wetenschappen beginnen met 'so'◇ ziekingeneeskunde is dan 'solsol'◇hoofdpijn is 'solsolredo' etc.

Net als bij Leibniz lag de focus ook in deze solresol-taal op het aanbrengen van een structuur in de taal die samenhangt met betekenis. Er is echter een belangrijk probleem met deze solresol-taal, want als je op een trompetje een signaal wil geven aan bijvoorbeeld je leger dat betekent: over drie minuten trekken we allemaal tegelijk ten aanval, dan doe je dat dus met een bepaalde toon. Alleen: als je je systeem zó strak structureert als de muzikleraar deed, dan lijkt het geluid voor 'over drie minuten' heel erg sterk op 'over dertig minuten' of 'over drie uur'. En dat is dan dus heel onhandig en riskant.

Mooi van deze poging is wel dat het een belangrijk inzicht oplevert: in bestaande talen is het niet helemaal voor niks dat woorden die in betekenis op elkaar lijken, juist van elkaar verschillen in klank: dat voorkomt vergissingen. Solresol was korte tijd een groot succes, maar is uiteindelijk vrijwel geheel vergeten.

BLISS-symbolics (20-ste eeuw), geïnspireerd op de Chinese karakters. Bliss gaf zijn boek aan een bibliotheek van een Canadees ziekenhuis, daar is het zo'n 20 jaar later uitgevist door een logopedist die op zoek was naar een communicatiesysteem voor zwaar spastische kinderen. Deze logopedist en collega's hebben het Bliss-systeem vervolgens zo bewerkt dat het bruikbaar is om afbeeldingen aan te wijzen met de ogen. Inmiddels is het systeem ook gedigitaliseerd. Bliss zelf was overigens helaas niet heel enthousiast over deze toepassing.

Volapük (zie ook Wikipedia). Basis is Engels, doel is: een taal die door hele wereld geleerd en uitgesproken zou kunnen worden.

Esperanto. Ontwikkeld door Zamenhof (rond 1875). Doel is ook hiervan: een taal te ontwikkelen voor internationale communicatie, gebaseerd op bestaande talen en dan zo geconstrueerd dat de taal zo eenvoudig mogelijk leerbaar is, zonder rijtjes stampen, en veel woorden leren. Zo eindigen bijvoorbeeld alle bijvoeglijk naamwoorden op –a (vb sana), alle zelfstandig naamwoorden op –o. Het woordje ‘mal’ geeft aan dat het om een tegengestelde betekenis gaat, –ul staat voor een persoon, –i voor een werkwoord en –jo voor een plaats waar je iets doet. Samengevat betekent dan dus ‘malsanulejo’: een plaats waar personen zijn die het tegengestelde zijn van gezond’ (cq: ziekenhuis)

Ido is weer voortgevloeid uit het Esperanto (zie ook Wikipedia). Doel was een verbeterde vorm te ontwerpen opdat het uiteindelijk echt wel zou lukken om een wereldtaal te creëren. Je zou kunnen zeggen dat Ido een soort dialect is van het Esperanto.

Terwijl in de hele wereld het aantal gesproken, levende talen afneemt, neemt het aantal kunsttalen juist toe. De voorbeeldtalen hierboven hebben steeds tot doel: internationale communicatie. Maar daar komen inmiddels allerlei fantasietalen bij, bijvoorbeeld via recente films. Het Láadon (taal, en planeet waar alleen vrouwen wonen, een soort utopische samenleving).

Het Klinglon (uit Startrek, samengesteld door een taalkundige. Doel is een krijgerstaal, daarom is vooral ook gekozen voor veel grom- en keelklanken, lelijke geluiden van achterin de keel/mond). Elfentaal: juist liefelijk, en voor in de mond.

Een bijzondere kunsttaal is het Spokaans, eveneens ontworpen door een taalkundige (Ronald Tweehuisen). Behalve de taal is er ook een heel fantasieland, compleet met een reisgids en woordenboek.

Voorbeeldzin: Petre trempe ef nimpit (=Peter leest het boek).

Bijzondere constructie: verleden tijdsvormen van het werkwoord staan achteraan, toekomstige tijdsvormen juist vooraan.

(bron: taalcanon.nl)